

Muuttuva yliopisto

Ensimmäisen avoimesti digitaalisena julkaistun *Politiikka*-lehden pääkirjoituksemme teimana oli muutos julkaisutoiminnassa. Tähän toiseen numeroon tuntui luonnolliselta niin ikään kirjoittaa muutoksesta. Muutos ottaa monia muotoja, mikä on jo työnkin puolesta meille politologeille tuttua. Vaalikevät 2019 toi mukanaan muutoksia myös Suomen hallituskokoonpanoon sekä europarlamenttiin.

Vaikka poliittiset muutokset saattavat vaikuttaa myös politogin omaan elämään – esimerkiksi korkeakoulupolitiikan kautta – poliittinen muutos on tutkimuskohteemme. Tähän muutokseen pyrimme säilyttämään analyttisen otteen ja kriittisen etäisyyden. Ohjenuora koskee myös tilanteita, joissa organisaatiot ja muut työskentelyyn vaikuttavat rakenteet muuttuvat tutkijan ympärillä. Näin on käynyt myös uutta tamperelaista korkeakoulukonsernia perustettaessa, jonka puitteissa tämäkin toimituskunta arkeaan elää. Niin ikään jotkut tutkijat ovat paikantaneet merkittävän murroskohdan suomalaisessa yliopistokentässä vuoden 2010 yliopistolain muutoksen yhteyteen (ks. Välimaa 2012). Murrosta on lähestytty myös niin muuttuneen akateemisen ammattieetoksen (Kallio ym. 2016) kuin akateemisen ammattijohtajuudenkin näkökulmasta (Kohtamäki 2019).

Myös tieteenalat muuttuvat ja kehittyvät. Yksi muutoksen muoto on sukupolvenvaihdos, joka välittyy tämänkin lehden sivuilta. *Politiikka*-lehden vuoden 2019 ensimmäinen numero oli omistettu professori Tuomo Martikaisen muistolle (ks. Wass, Mattila ja Hämäläinen 2019), toinen numero on puolestaan omistettu professori Ilkka Heiskanen muistolle. Heiskanen toimi myös *Politiikka*-lehden päätoimittajana vuodet 1969–1971.

Muistokirjoituksissaan kollegat kertovat henkilökohtaisia anekdootteja ja kokemuksia siitä, kuinka heidän oma tutkijanuransa on muovautunut yhteydessä näihin ammatillisilta saavutuksiltaan merkittäviin politologeihin. Kun muistokirjoituksia lukee, nuorempi tutkija voi monesti huomata alansa keskeisiä teoksia mainittavan samalla. Samaan aikaan nuoren tutkijan näkökulmasta pistää silmään esimerkiksi professori Heiskanen laaja lukeneisuus: muistokirjoituksesta heijastuu mielikuva akateemisesta oppineesta tutkijasta – aidosta intellektuellista – joka vaikuttaa suorastaan radikaalilta modernin yliopiston kontekstissa. Niin Heiskanen kuin Martikainen ovat olleet eräänlaisia mentoreita ja esimerkkejä omille nuoremmille kollegoilleen. Avainsana lieneekin kollegiaalisuus, jota tukee akateeminen yhteisöllisyys.

Samankaltaista otetta välittyy myös Hiski Haukkalan (2019) juhlaluento pohjanneessa täydellistä tutkijuutta pohtineessa kirjoituksessa, joka julkaistiin *Politiikka*-lehden edellisessä numerossa: tutkijuus ei ole yksilö- vaan joukkueurheilua. Koska Haukkalan teksti on aktiivisesti tutkivan professorin ajankohtainen reflektio, välittyvät siitä modernille akateemiselle elämälle kenties tutummat painostavat elementit, kuten julkaisukilpailu sekä tarve tutkimusyhteisölle asetettujen lukuisten tehtävien rinnakkaiseen hallintaan. Haukkalan korostama akateemisen tutkimuksen *tähdellisyys* uhkaa kadota samalla, kun akateemisen yhteisön jäsenille on tarjolla

entistä laajempi kirjo tapoja hahmottaa omaa tutkijaidentiteettiään. Lukijalle tulee väistämättä olo, että tässäkin suhteessa on muutosta tapahtunut.

Tutkijan identiteetti elää myös tutkimusympäristön muuttuessa. Ehkä juuri politiikan tutkija on herkkä huomaamaan tällaisia muutoksia, kuten *Politiikasta*-lehden tutkijuutta muutoksessa ruotineessa paneelikeskustelussa pohdittiin (Peltonen ym 2019). Panelistien kokemusten eroista ja yhteneväisyyksistä voidaan ammentaa näkemystä siitä, miten tutkijan identiteetti muodostuu aiempiin tutkijapolviin verrattuna.

Vaikuttaakin siltä, että laaja-alaisen oppineisuuden sijaan korostetaan – korkeakoulupolitiikkaa myöten – erikoistumista. Hieman paradoksaalisesti korkeakoulupolitiikan putkesta ollaan pusertamassa ulos spesialistitutkijoiden yliopistoa, jossa yhtäältä profiloitutaan erilaisiksi ja erikoisiksi, mutta toisaalta vaikutetaan jatkuvasti samankaltaisemmilta. Millaisen tilan tämä jättää Ilkka Heiskasen tai Tuomo Martikaisen kaltaisille intellektuelleille, joiden muistikirjoituksista välittyy muisto yliopistosta yhteiskunnallisen toiminnan ja sivistyksen moottorina? Kyse ei ole yksinkertaisesta erottelusta leveään ja syvään oppineisuuteen. Yliopistoon herkästi liitetty mielikuvat elitismistä vaikuttavat jatkavan elämäänsä huolimatta siitä, edustaako tutkijuutta mielikuva aikaisempien sukupolvien laaja-alaisesta intellektuellista tai nykypäivän entistä erikoistuneemmasta tutkijatyypistä.

Onkin syytä pohtia mitä tämä kaikki merkitsee projektityön, rajattujen resurssien ja organisatoristen muutosten muokkaamassa yliopistolaitoksessa. Tätä ei tule ymmärtää vain nostalgiana kohti jotain kuviteltua, mennyttä yliopiston kulta-aikaa (Ylijoki 2005), vaan avoimena pohdintana siitä, miten sukupolvien vaihtuminen edustaa myös muutosta tiedemaailmassa. Rajatuista rahoitusresursseista ja työpaikoista kilpailun aikakaudella ei voi myöskään välttyä ajatukselta, että yhteisöllisyys, jossa professori ottaa nuoret tutkijat osaksi yhteisöä, voi myös ruokkia tiettyä kuppikuntaisuutta. Välittyykö aiempien tutkijasukupolvien kokemus siis syvästä oppineisuudesta ja kokeneempien tutkijoiden kollegiaalisesta mentoroinnista enää uusimmalle polvelle?

Etenkin itsenäisen tutkijan kohdalla tämä on relevantti kysymys. Esimerkiksi apurahatutkijat ovat entistä harvemmin mukana yliopistojen käytännöissä, tai edes yliopiston sisäisen viestintän keskeisten kanavien piirissä – tästä on tuoreinta kokemusta Tampereen korkeakoulufuusiosista. Projektien puitteissa tapahtuvassa tutkimuksessa syntyy luonnollisia suhteita kokeneempien tutkijoiden ja nuorten tutkijoiden välille, mikä lisää nuoremman polven ymmärrystä tieteenalasta ja sen verkostoista. Tässä suhteessa akateemisen työn muuttuminen projektipohjaisesta projektivetoiseksi – tilanne, jossa akateeminen työ, tai sen välttämätön rahoitus, on projekteille ehdollista (ks. Brunila & Hannikainen 2017) – voi edelleen muuttaa yhteisöllisyyttä. Projektityö on luonteeltaan rikkonaista, jolloin yhteisöllisyys voi olla muodollista, ja ainakin osittain riippuvaista rahoituksen jatkosta sekä edelleen tätä kautta rahoitusta ohjaavien mekanismien sekä strategisten päätösten vaikutuksesta.

Ei ole mikään salaisuus, että nuoren tutkijan ajasta kilpailee moni tekijä, joista usea liittyy suoraan tutkijana pätevytyymiseen. Yhdistystoiminta, julkaisutoiminta (nykyisessä *Politiikka*-lehden toimituskunnassakin on vuosi sitten väitellyt postdoc-tutkija ja väitöskirjatutkija), media-esiintymiset ja opetus muodostavat näistä vain osan. Niin ikään moni nuori tutkija kokee Haukkalan artikkelissaan mainitseman paineen erikoistua. Tuntuu siltä, että laajalle oppineisuudelle – aktiivisen mielenkiinnon osoittamiselle oman alan ulkopuolelle, kuten Heiskasen tapauksessa – ei ole enää aikaa, eikä ainakaan tulospalkkauksellisia kannustimia. Nuoren tutkijan näkökulmasta

Heiskasen ja Martikaisen muistokirjoitusten lukeminen muistuttavat akateemisen vapauden ja syvälliseen perehtyneisyyteen tarvittavan ajan, resurssien ja henkisen tilan välttämättömästä yhteydestä.

Onko käytännössä tämä akateemikon malli siis jäämässä historiaan? Tässäkin politologi voi tietysti tutkia muutosta, mutta on myös itse väistämättä osa sitä. Millaisia muistokirjoituksia mahdetaan kirjoittaa aikanaan 2000-luvun alkupuolen keskeisistä suomalaisista politiikan tutkijoista?

* * *

Tässä numerossa julkaistu Talvikki Ahosen artikkeli käsittelee yhteiskunnan uskonnollisen ja poliittisen sfäärin välistä suhdetta kirkkoturvatoimintaa käsittelevän media-aineiston kautta. Kirkkoturva on käytäntö, jossa kristillinen seurakunta ottaa suojiinsa Suomessa karkotusuhan alla olevan maahanmuuttajan. Artikkelitarkastelee vuosina 2007–2010 ja 2015–2017 julkisudessa esitetyn kirkkoturva-argumentaation kautta piirtyvää kuvaa kirkoista yhteiskunnallisina toimijoina sekä kirkkoturvatoimijoiden välisistä suhteista. Tutkimuksen tulosten mukaan kirkot ovat aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia, jotka osallistuvat politiikkaan muun muassa mielipidevaikuttamisen, suoran toiminnan, mielenosoitusten ja lakimuutosehdotusten kautta. Suhtautuminen kirkkojen yhteiskunnalliseen työhön vaihtelee huomattavasti yhteiskunnallisesta kontekstista ja hallituksen kokoonpanosta riippuen. Artikkelitarkastelee, että kirkoilla on edelleen suomalaisessa yhteiskunnassa erityisasema, jota samanaikaisesti sekä kunnioitetaan että kritisoidaan. Artikkelin mukaan nykyaikana kirkkojen auktoriteettiasema vaikuttaa kuitenkin perustuvan enemmän historiallis-kulttuurisille kuin suoranaisesti uskonnollisille arvoille.

Kimmo Makkonen ja Petri Loukasmäki jatkavat artikkelissaan viimeisten vuosien aikana *Politiikka*-lehdessäkin virinnyttä keskustelua laskennallisten tekoälypohjaisten tutkimusmenetelmien hyödyntämisestä ja kehittämisestä politiikan tutkimuksessa. Kirjoittajien huomio kohdistuu erityisesti LDA-mallin toimivuuden arvioimisen kehittämiseen. Esimerkitapauksenaan Makkonen ja Loukasmäki tarkastelevat kunta-puheenaiheiden yhteyksiä budjettia-, demokratiaa sekä sosiaali- ja terveystaloutta edustaviin aiheisiin eduskunnan täysistuntokeskusteluissa valtiopäivävuosina 1999–2014. Artikkelitarkastelee ensimmäinen, jossa Suomen eduskunnan täysistuntokeskusteluja jäsennetään aihehallinnuksella kaltaisella menetelmällä. Kunta-asioita koskevissa täysistuntokeskusteluissa on kirjoittajien analyysin perusteella tapahtunut selvä muutos vuoden 2011 eduskuntavaaleista eteenpäin, kun niitä alettiin käsitellä budjettipuheen sijasta kasvavasti demokratiaan liittyvien aiheiden yhteydessä.

Edellä mainittujen artikkeleiden lisäksi *Politiikka*-lehden numerossa 2/2019 julkaistaan kolme arviota vuonna 2018 julkaistusta teoksista. Emeritusprofessori Kyösti Pekonen arvioi David Arterin kirjan *Terve-Suomesta moi-Suomeen. Henkilökohtaisia kohokohtia suomalaisesta politiikasta 1960-luvulta nykypäivään*, Anna Kronlund arvioi Markku Ruotsilan *Sydänmaiden kappina. Donald Trump, amerikkalainen konservatismi*, ja Ari-Elmeri Hyvönen arvioi Antto Vihman, Jarno Hartikaisen, Hannu-Pekka Ikäheimon ja Olli Seurin laajaa keskustelua herättäneen *Totuuden jälkeen. Miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana*. Kaikista kolmesta olisi varmasti kiehtovaksi lukemistoksi kesäloman ajalle.

Kuten pääkirjoituksessa aiemmin todettiin, vuoden 2019 toinenkin *Politiikka*-lehden numero on omistettu merkittävän suomalaisen politologin, professori Ilkka Heiskasen (1935–2019), muistolle. Kunnioitamme muistoa neljän kollegan yhteisellä muistikirjoituksella.

MIKKO LAHTINEN, MIKKO POUTANEN JA TAPIO JUNTUNEN

LÄHTEET

- Brunila, Kristiina ja Hannukainen, Kristiina. 2017. Academic researchers on the project market in the ethos of knowledge capitalism. *European Educational Research Journal* 16:6, 907–920.
- Haukkala, Hiski. 2019. Täydellinen tutkija? Turbulentin maailman ja kansainvälisen politiikan välisestä suhteesta. *Politiikka* 61:1, 75–80.
- Kallio, Kirsi-Maria, Kallio, Tomi J., Tienari, Janne ja Hyvönen, Timo. 2016. Ethos at stake: Performance management and academic work in universities. *Human Relations* 69:3, 685–709.
- Kohtamäki, Vuokko. 2019. Academic Leadership and University Reform-Guided Management Changes in Finland. *Journal of Higher Education Policy and Management* 41:1, 70–85.
- Peltonen, Hannes, Pennanen, Henna-Riikka, Haukkala, Hiski, Poutanen, Mikko ja Tennberg, Monika. 2019. Politiikasta-raati: Tutkijuus muutoksessa. *Politiikasta*, 21.3.2019. <https://politiikasta.fi/politiikasta-raati-tutkijuus-muutoksessa/>. Viitattu 26.6.2019.
- Välimaa, Jussi. 2012. The corporatization of national universities in Finland. Teoksessa Brian Pusser, Ken Kempner, Simon Marginson ja Imanol Odorika (toim.) *Universities and the Public Sphere: Knowledge Creation and State Building in the Era of Globalization*. London: Routledge, 101–119.
- Wass, Hanna, Mattila, Mikko ja Hämäläinen Unto. 2019. Tuomo Martikainen in memoriam. *Politiikka* 61:1, 81–86.
- Ylijoki, Oili-Helena. 2005. Academic nostalgia: A narrative approach to academic work. *Human Relations* 58:5, 555–576.